

וְעַל שְׁנֵהִיָּה בְרִזָּא וְסוּד, הַבְּדִיל אֱלֹהִים בֵּין הָאוּר וּבֵין הַחֲשֵׁף, בֵּין אוֹמְתוֹ שֶׁהוּא הָאוּר. וּבֵין הָאוֹמְתוֹת שֶׁהֵם הַחֲשֵׁף. שְׁנֵאָמַר (שמואל א ב ט) וּרְשָׁעִים בַּחֲשֵׁף יִדְמוּ. וְעוֹד כְּתִיב, (תהלים פב ה) בַּחֲשֵׁכָה יִתְהַלְכוּ. וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוּר יוֹם. אָמַר רַבִּי, זֶה יוֹם קֵץ הַגְּאוּלָּה. שְׁנֵאָמַר (זכריה יד א) הִנֵּה יוֹם בָּא לָהּ, זֶה יוֹם הַקֵּץ.

ר' יוסי בן חלפתא, הוה יתיב קמיה דר' יצחק, אָמַר לִיה מִיָּדִי שְׁמִיעַ לִיה לְמַר, עַל מָה אַתְּ אָרִיף יוֹמָא דְמְשִׁיחָא מִן גְּלוּתָא דָּא. אָמַר לִיה, לָא אַתְּ אָרִיף אֶלָּא עַל בֵּיטוּל אוֹרֵייתָא. דְּהִכִּי שְׁמַעְנָא מִרַב הַמְּנוּנָא סָבָא, תִּלְתָּא גְּלִיּוֹת גְּלוּ יִשְׂרָאֵל, וְחִזְרוּ בְּזִכּוּתֵהוּן דְּתִלְתָּא אַבוֹת. וְגְלוּתָא רַבִּיעָאָה בְּזִכּוּתָא דְּמִשָּׁה יִתְחַזְרוּן.

תא ואחזי לך, דלא איתגלו ישראל אלא על ביטול תורה. שְׁנֵאָמַר (ירמיה ט יב) וַיֹּאמֶר ה' עַל עֲזָבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בַּגְּלִיּוֹת הִרְאֵשׁוֹנוֹת, חִזְרוּ בְּזִכּוּת אַבְרָהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, עַכְשָׁיו, הֵם חֲטָאוּ בַּתּוֹרָה שְׁנַתְתִּי לְמֹשֶׁה, וְנִקְרְאתָ עַל שְׁמוֹ, שְׁנֵאָמַר (מלאכי ג כב) זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי. כִּד יִתּוּבִין וַיִּתְעַסְקוּן בַּתּוֹרָתוֹ, בְּזִכּוּת מֹשֶׁה אֲנִי גּוֹאֲלָם.

ע"כ כן נאמר בתורה, (דברים לג ד) תּוֹרָה צְוָה לָנוּ מֹשֶׁה, כְּדִי לְשַׁמְרָהּ וּלְעִסּוֹק בָּהּ. וְאִם לָאוּ, מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב, מוֹרְשָׁה: דָּא מְסַפְּנוּתָא הוּא. כְּמָה דְּאֵת אָמַר (שמואל א ב ז) ה' מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר, מְלַמֵּד דְּלֹא אֵתִיא מְסַפְּנוּתָא לְבְרִיתִיה דִּיעֲקֹב, אֶלָּא עַל דְּלֹא אֵתְעַסְקוּ בְּפִיקוּדֵין דְּאוֹרֵייתָא.

רבי חזקיה אמר, אָנָּא הוּיִת בְּאַתְרֵיהוּן דְּעַרְבֵיא, וְחִמִּית גּוֹבְרִין דְּהוּוּ מִתְטַמְרִין בֵּינֵי טוּרֵיא, בְּמַעֲרֵתָא, וְאֵתוּ מַעֲרֵב שַׁבַּת לְעַרְב שַׁבַּת לְבִתְיָהוּן. אָמַרִית לְהוּן, מָה דִּין דְּאֵתוּן

וְעַל שְׁנֵהִיָּה בְרִזָּא וְסוּד, הַבְּדִיל אֱלֹהִים בֵּין הָאוּר וּבֵין הַחֲשֵׁף, בֵּין אוֹמְתוֹ שֶׁהוּא הָאוּר, וּבֵין הָאוֹמְתוֹת שֶׁהֵם הַחֲשֵׁף, שְׁנֵאָמַר וּרְשָׁעִים בַּחֲשֵׁף יִדְמוּ. וְעוֹד כְּתִיב (תהלים פב ה) בַּחֲשֵׁכָה יִתְהַלְכוּ. (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוּר יוֹם, אָמַר רַבִּי, זֶה יוֹם קֵץ הַגְּאוּלָּה, שְׁנֵאָמַר (זכריה יד א) הִנֵּה יוֹם בָּא לָהּ, זֶה יוֹם הַקֵּץ.

רבי יוסי בן חלפתא היה יושב לפני רבי יצחק. אָמַר לוֹ: דְּכַר שְׁמוּעָה לּוֹ לְמַר, עַל מָה הַתְּאָרֶף יוֹם הַמְּשִׁיחַ מִהַגְּלוּת הַזֹּאת? אָמַר לוֹ: לֹא הַתְּאָרֶף אֶלָּא עַל בֵּטוּל תּוֹרָה, שְׁכַף שְׁמַעְתִּי מִרַב הַמְּנוּנָא סָבָא, שֶׁלֹּשׁ גְּלִיּוֹת גְּלוּ יִשְׂרָאֵל, וְחִזְרוּ בְּזִכּוּתֵם שֶׁל שְׁלֹשָׁה אַבוֹת, וּבְגְלוּת הַרְבִּיעִית יִחְזְרוּ בְּזִכּוּת מֹשֶׁה.

בא ואראה לך, לא גלו ישראל אלא על בטול תורה, שְׁנֵאָמַר (ירמיה ט) וַיֹּאמֶר ה' עַל עֲזָבְכֶם אֶת תּוֹרָתִי. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בַּגְּלִיּוֹת הִרְאֵשׁוֹנוֹת חִזְרוּ בְּזִכּוּת אַבְרָהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב, עַכְשָׁיו הֵם חֲטָאוּ בַּתּוֹרָה שְׁנַתְתִּי לְמֹשֶׁה, וְנִקְרְאתָ עַל שְׁמוֹ, שְׁנֵאָמַר (מלאכי ג כב) זָכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי. כִּד יִתּוּבִין וַיִּתְעַסְקוּן בַּתּוֹרָתוֹ, בְּזִכּוּת מֹשֶׁה אֲנִי גּוֹאֲלָם.

ע"כ כן נאמר בתורה (דברים לג ד) תּוֹרָה צְוָה לָנוּ מֹשֶׁה, כְּדִי לְשַׁמְרָהּ וּלְעִסּוֹק בָּהּ, וְאִם לָאוּ, מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב, מוֹרְשָׁה - זוּהִי הַעֲנִיּוֹת, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר ה' מוֹרִישׁ וּמַעֲשִׂיר. מְלַמֵּד שֶׁלֹּא רָאָה עֲנִיּוֹת לְבַת יַעֲקֹב אֶלָּא עַל שֶׁלֹּא הִתְעַסְקוּ בְּמַצּוֹת הַתּוֹרָה.

רבי חזקיה אמר, אֲנִי הֵייתִי בְּמִקְוֵמוֹת הָעַרְבִיִּים, וְרֵאִיתִי גְבָרִים שֶׁהָיוּ מְסַתְּרִים בֵּין הַהָרִים בְּמַעֲרָה, וּבָאוּ מַעֲרֵב שַׁבַּת לְעַרְב שַׁבַּת לְבִתְיָהֶם. אָמַרְתִּי לָהֶם: מָה זֶה מָה שֶׁאַתֶּם עוֹשִׂים?

עבדין. אמרו לי, פרישי עלמא אנן, ומתעסקן באורייתא פל יומא ויומא, וזמנין לית אנן אכלין בר מעשבי ברא.

אמרית להון, ושאר זמנין במה אתון מתפרנסין. אמרו לי, אנן אשפחן במדברא אעייא דמצמיחים באלוד, ואנן אכלין יתהון. פד נהירא לן שמעתא, מסגיאות חדותא, משתמטי מינן, ומבשלין להון ואכלינן. ויומא ההוא חשיב לן דהוא פי טוב. ובזמנא דלא צמחי אינון אעייא, אנן אכלין עשבין דמשפחנא, ומבשלין להון ואכלינן. אמרית להון, תהי חלקי עמכון לעלמא דאתי. אשריכם בעולם הזה, וטוב לכם לעולם הבא. פען ידענא דלא תהוון בכיסופא, פד ייתי משה למתבע עולבנא דאורייתא. אמרית להון, בני, חייכון, יומא דא מה חידוש אתחדש לכון.

אמרו לי, האי פסוקא ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. ותאני רבי פרוספדאי, גדול התוספת מהאור. שהיה אור שלא היה כמוהו, זה הוא אור השכל הגדול, שנתנה מאור זיו הודו, וזהו העומד מאחורי הפרגוד.

דתנינן, מאי דכתיב, (תהלים קד ב) עוטה אור בשלמה, מלמד שעשה הקדוש ברוך הוא שאר המלאכים, באותו האור הראשון, מאותו האור ממש. סלקא דעתך כמוהו. אלא מה הוא דבר מובדל ומושכל, כף שאר המלאכים דברים מובדלים ומושכלים. אבל אין השגתם פהשגתו. דתאני ר' פרוספדאי, השגת המלאכים היא השגה גדולה, מה שאין כן למטה מהם.

השגה שניה היא, השגת השמים, שמשגיגים השגה, מה שלמטה מהם אין משגיגים

אמרו לי: אנו פרושי העולם, ומתעסקים בתורה בכל יום ויום, ולפעמים איננו אוכלים, רק מעשבי הבר.

אמרתי להם: ושאר הפעמים, במה אתם מתפרנסים? אמרו לי: אנו מצאנו במדבר עצים שמצמיחים באלוד, ואנו אוכלים אותם. כשמאירה לנו השמועה, מרב שמחה משתמטים מעמנו, ומבשלים אותם ואוכלים, ואותו היום נחשב לנו שהוא פי טוב. ובזמן שלא צומחים אותם העצים, אנו אוכלים עשבים שאנו מוצאים, ומבשלים אותם ואוכלים.

אמרתי להם: יהי חלקי עמכם לעולם הבא, אשריכם בעולם הזה, וטוב לכם לעולם הבא. פען ידעתי שלא תהיו בבושה כשביא משה לתבע את עלבון התורה. אמרתי להם: בני, חייכם, היום הזה איזה חידוש התחדש לכם? אמרו לי הפסוק הזה: (בראשית א) ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור. ושנה רבי פרוספדאי, גדול התוספת מהאור, שהיה אור שלא היה כמוהו, זהו הוא אור השכל הגדול שנתנה מאור זיו הודו, וזהו העומד מאחורי הפרגוד.

ששנינו, מה שכתוב (תהלים קד) עטה אור בשלמה, מלמד שעשה הקדוש ברוך הוא שאר המלאכים באותו האור הראשון, מאותו האור ממש, התעלה על דעתך כמוהו? אלא מה הוא דבר מובדל ומשכל, כף שאר המלאכים דברים מובדלים ומשכלים, אבל אין השגתם פהשגתו, ששנה רבי פרוספדאי, השגת המלאכים היא השגה גדולה, מה שאין כן למטה מהם. השגה שניה היא השגת השמים, שמשגיגים השגה, מה שלמטה

מהם אין משיגים כמותם. השגה שלישית היא השגת המדרגה התחתונה אשר מעפר יסודה, והיא השגת בני אדם, מה שאין משיגין שאר הנבראים.

ובנגד שלש מעלות הללו יש באדם שלש צורות נפשיות. צורה הראשונה היא הנפש השכלית. השנייה היא הנפש המדברת. השלישית היא הנפש הבהמית המתאווה, והיא הנפש אשר תמעל מעל.

ואם תאמר כך, הנפש הראשונה היא נפש הבהמית, כנגד המדרגה התחתונה שאמרנו. נפש המדברת כנגד השמים, שהיא מעלה יתרה על הראשונה. נפש השכלית כנגד מדרגת המלאכים, שהיא המעלה העליונה על כל אלה.

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל בין מים למים (בראשית א). רבי אלעזר פתח, (תהלים טו) אלהים אלי אתה אשחרך. בא וראה שאין מקום בעולם פנוי בלא מים, מפני שהארץ תלויה על המים, שנאמר (שם כד) כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה. וכי תעלה על דעתך שהמים הם מתחת לארץ, והארץ שהיא כבדה מכל היסודות עומדות על המים? אלא שהמים על הארץ, ולמעלה לשמים.

אמר לו רב חסדא, והרי כתוב (בראשית א) המים אשר מעל לרקיע? אמר לו, אין זה אלא כתרגומו, באמצע המים, שהרקיע מבדיל ביניהם. כי המים אחדים היו, אבל מפני שנכנס הרקיע באמצע נחשבו לשנים. והרקיע כדור, ובא במימי אוקיינוס, כמבדיל בין המים. נמצאו מים ממעל, ומים מתחת, אמר רבי יהודה, ולפעמים ממזרח למערב, ולפעמים ממערב למזרח,

כמותם. השגה שלישית, היא השגת המדרגה התחתונה אשר מעפר יסודה, והיא השגת בני אדם, מה שאין משיגין שאר הנבראים.

ובנגד שלש מעלות הללו, יש באדם שלש צורות נפשיות. צורה הראשונה היא

הנפש השכלית. השנייה, היא הנפש המדברת. השלישית, היא הנפש הבהמית, המתאווה תאות, והיא הנפש אשר תמעול מעל.

ואי תימא הכי, הנפש הראשונה היא נפש הבהמית, כנגד המדרגה

התחתונה שאמרנו. נפש המדברת, כנגד השמים, שהיא מעלה יתרה על הראשונה. נפש השכלית, כנגד מדרגת המלאכים, שהיא המעלה העליונה על כל אלה.

ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים, ויהי מבדיל בין מים למים. ר' אלעזר פתח, (תהלים טו) אלהים אלי אתה אשחרך, תא חזי, שאין מקום בעולם פנוי בלא מים, מפני שהארץ תלויה על המים. שנאמר, (שם כד ב) כי הוא על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה. וכי תעלה על דעתך, שהמים הם מתחת לארץ, והארץ שהיא כבדה מכל היסודות עומדות על המים. אלא שהמים על הארץ, ולמעלה לשמים.

אמר ליה רב חסדא והא כתיב המים אשר מעל לרקיע. אמר ליה, לאו האי, אלא כתרגומו, במציעות מיא, שהרקיע מבדיל ביניהם. פי המים אחדים היו, אבל מפני שנכנס הרקיע באמצע, נחשבו לשנים. והרקיע כדור, ובא במימי אוקיינוס, כמבדיל בין המים, נמצאו מים ממעל, ומים מתחת. אמר רבי יהודה, רקיעים הם הסוככים, אמר רבי יהודה, רקיעים הם הסוככים, לפעמים ממזרח למערב, ולפעמים ממערב למזרח,